

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ)

12-6-2019

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Α. **Φεντερασιόν:** Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα, μετά τους Βαλκανικούς πολέμους (1912-1913), μιας πόλης με σημαντικό –για τα μέτρα της περιοχής– βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα. Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της πόλης, η Φεντερασιόν, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα. (σελ. 46 του σχολικού εγχειριδίου)

Β. **Ορεινοί:** Μέσα στην εθνοσυνέλευση του 1862-1864 συγκροτήθηκαν οι πυρήνες των δύο μεγάλων παρατάξεων, των πεδινών και των ορεινών, όπως ονομάστηκαν. Οι ορεινοί απαρτίστηκαν από διάφορες ομάδες (υπό τον Δ. Γρίβα και τον Κ. Κανάρη) με κοινό στόχο την αντίσταση στην πολιτική των πεδινών. Βρήκαν υποστηρικτές μεταξύ των μικροκαλλιεργητών, των κτηνοτρόφων, των εμπόρων και των πλοιοκτητών. Ο λαός συμμετείχε ενεργά στη συγκρότηση αυτής της παράταξης. (σελ. 77 του σχολικού εγχειριδίου)

Γ. **ΕΑΠ:** Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση. Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες. (σελ. 153 & 155 του σχολικού εγχειριδίου)

ΘΕΜΑ Α2

Α. Σωστό

Β. Λάθος

Γ. Σωστό

Δ. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

A) Αφότου υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών (28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920), οι Φιλελεύθεροι προκήρυξαν εκλογές για αναθεωρητική εθνοσυνέλευση, με στόχο να νομιμοποιήσουν τις μέχρι τότε ενέργειές τους και να περιορίσουν τις αρμοδιότητες του βασιλιά. Η συνασπισμένη αντιπολίτευση (φιλοβασιλικά κόμματα), όμως, απροσδόκητα κέρδισε τις εκλογές του Νοεμβρίου του 1920. Ο Βενιζέλος έφυγε στο εξωτερικό. Η νέα κυβέρνηση έκανε δημοψήφισμα για την επιστροφή του Κωνσταντίνου, στο οποίο η ετυμηγορία ήταν υπέρ του βασιλιά. Δίστασε όμως να αλλάξει την εξωτερική πολιτική και να επιδιώξει ειρηνική λύση. Το μέτωπο κατέρρευσε τον Αύγουστο του 1922, με αποτέλεσμα την ολοκληρωτική ήττα και υποχώρηση του ελληνικού στρατού. (Επιλογικά: Χιλιάδες πρόσφυγες, ακολουθώντας το στρατό, άρχισαν να φτάνουν στην Ελλάδα).

Στις 25 Ιανουαρίου 1921 η Αναθεωρητική Εθνοσυνέλευση που προέκυψε από τις εκλογές του Νοεμβρίου ανακηρύχθηκε Συντακτική, καθώς θεωρήθηκε αναγκαίο να αλλάξει εξ ολοκλήρου το σύνταγμα. (σελ. 96-97 του σχολικού εγχειριδίου)

B) Η επάνοδος του βασιλιά Κωνσταντίνου στο θρόνο (Δεκέμβριος 1920) έδωσε την αφορμή στους Συμμάχους να εκφράσουν καθαρότερα την αλλαγή της στάσης τους απέναντι στην Ελλάδα. Οι Σύμμαχοι, σε αντίποινα, έσπευσαν να αποσύρουν την κάλυψη του χαρτονομίσματος (= ιδίομορφο θεωρητικό δάνειο) και έτσι, ένα σημαντικό τμήμα της νομισματικής κυκλοφορίας βρέθηκε χωρίς αντίκρυσμα. Συγχρόνως το εθνικό κίνημα των Τούρκων με επικεφαλής τον Μουσταφά Κεμάλ γινόταν διαρκώς ισχυρότερο τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό της Τουρκίας. (σελ. 50 & 144 του σχολικού εγχειριδίου)

ΘΕΜΑ Β2

Οι πρόσφυγες είχαν ζήσει σε τόπους με πολιτιστική παράδοση πολλών αιώνων, την οποία μετέφεραν στη νέα τους πατρίδα. Η μουσική που έφεραν μαζί τους επηρέασε τον τρόπο έκφρασης των λαϊκών στρωμάτων και αναδείχθηκε σε λαϊκή μουσική της πόλης (ρεμπέτικα). Πρόσφυγες οργανοπαίχτες και τραγουδιστές κυριάρχησαν στη λαϊκή μουσική σκηνή μέχρι το 1940. Οι πρόσφυγες έκαναν αισθητή την παρουσία τους και στον πνευματικό χώρο. Οι λογοτέχνες Γ. Σεφέρης, Η. Βενέζης, Κ. Πολίτης, Γ. Θεοδοσιάδης, Σ. Δούκας, ο ζωγράφος και συγγραφέας Φ. Κόντογλου και ο μουσικός Μ. Καλομοίρης είναι μερικοί από τους πολλούς Μικρασιάτες που διέπρεψαν στα γράμματα και τις τέχνες, πλούτισαν τη νέα ελληνική γλώσσα και συνέβαλαν στην εξέλιξή της. Γενικότερα, σημαντική υπήρξε η προσφορά των προσφύγων στη διαμόρφωση της σημερινής ελληνικής ταυτότητας. (σελ.169 του σχολικού εγχειριδίου)

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1 (σελ. 208-209 του σχολικού εγχειριδίου)

Το θετικό και αισιόδοξο κλίμα των δύο πρώτων ετών της λειτουργίας του νέου καθεστώτος άρχισαν να σκιάζουν απειλητικά σύννεφα, τα οποία επρόκειτο να δημιουργήσουν λίγο αργότερα σοβαρή εσωτερική κρίση. Το Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας ήταν υπερβολικά συντηρητικό και παραχωρούσε στον Ηγεμόνα, όπως ονομάστηκε ο Ύπατος Αρμοστής, υπερεξουσίες, που εύκολα μπορούσαν να τον οδηγήσουν σε δεσποτική συμπεριφορά. *Στο κείμενο Β η Λ. Μακράκη παραθέτει την άποψη του τότε γενικού προξένου της Αγγλίας Ε. Χάουαρντ που αποδεικνύει ότι επρόκειτο για έναν ηγέτη με αυταρχική και συντηρητική ιδιοσυγκρασία, που δεν έδειχνε καμία διάθεση να συνεργαστεί με την κυβέρνηση, στην οποία ηγούνταν. Ο Ύπατος Αρμοστής απερίφραστα δήλωνε στον Άγγλο πρόξενο ότι αποστρεφόταν το συνταγματικό πολίτευμα και τον κοινοβουλευτισμό και όντας ο ίδιος ναυτικός, μόνο ως καπετάνιος, με αυστηρή πειθαρχία, θα κυβερνούσε την Κρήτη σαν να ήταν πολεμικό πλοίο, αδιαφορώντας για το σύνταγμα που είχε εγκριθεί, από τις Προστάτιδες Δυνάμεις, και τεθεί σε εφαρμογή στο νησί.* Επιπλέον, η ασάφεια στον ακριβή καθορισμό αρμοδιοτήτων δημιουργούσε τριβές και προσωπικές αντιπαραθέσεις στο έργο της διοίκησης. Οι τοπικοί παράγοντες της Κρήτης, που πολέμησαν για την ελευθερία του νησιού και στήριξαν με ενθουσιασμό τον Πρίγκιπα, έβλεπαν τώρα με δυσφορία και πικρία να παραγκωνίζονται και να διορίζονται σε καίριες θέσεις Αθηναίοι σύμβουλοι του Γεωργίου, που αγνοούσαν τα κρητικά πράγματα και την ψυχολογία των Κρητών.

Αλλά το πιο σημαντικό ήταν η διαχείριση του εθνικού ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Στο ουσιώδες αυτό ζήτημα παρατηρήθηκε εξ αρχής διάσταση απόψεων μεταξύ του Γεωργίου και του Ελευθερίου Βενιζέλου, *καθώς η τύχη του νησιού και η ευνοϊκή διευθέτηση του Κρητικού Ζητήματος εύλογα απασχολούσε τον Κρητικό πολιτικό (κείμενο Γ').* Ο Γεώργιος πίστευε ότι η λύση του εθνικού ζητήματος θα ωριμάζε με συνεχείς παραστάσεις και υπομνήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις, ενώ ο Βενιζέλος, βλέποντας τα πράγματα πρακτικότερα και ρεαλιστικότερα, θεωρούσε ότι η λύση έπρεπε να είναι σταδιακή, με βαθμιαίες κατακτήσεις, *που θα οδηγούσαν στη σταδιακή αποδέσμευση από την κηδεμονία των Δυνάμεων.* Ως πρώτη μάλιστα κατάκτηση θεωρούσε την απομάκρυνση των ξένων στρατευμάτων από τις κρητικές πόλεις και την αντικατάστασή τους από ντόπια πολιτοφυλακή, με Έλληνες αξιωματικούς. *Το 1901, καθώς η πρώτη θητεία του Αρμοστή έφτανε στο τέλος της, ο Βενιζέλος επεσήμαινε τον κυρίαρχο ρόλο των Προστάτιδων Δυνάμεων στα πολιτικά πράγματα του νησιού: Τυπικά το νησί ήταν αυτόνομο, ωστόσο αυτή η αυτονομία δεν ήταν ουσιαστική, κάτω από την προστασία τους και την παρουσία του εντολοδόχου τους στην Κρήτη· προϋπόθεση για την κατάκτηση της πλήρους αυτονομίας ήταν η κατάργηση του καθεστώτος της Αρμοστείας και η εφαρμογή του Κρητικού Συντάγματος, που θα έφερνε την Κρητική Πολιτεία ακόμη πιο κοντά στην*

ένωση με την Ελλάδα. Αυτή την σκέψη του εξέθεσε στον Πρίγκιπα Γεώργιο. Ο τελευταίος δεν αντιλήφθηκε την ουσία των προτάσεων του Βενιζέλου με αποτέλεσμα η διάσταση των απόψεων στο πολιτικό ζήτημα να λάβει τη μορφή προσωπικής αντιπαράθεσης. Η Λ. Μακράκη στο κείμενο Γ υπογραμμίζει ότι ο πρίγκιπας Γεώργιος, εκφραστής της αντίληψης ότι μόνο η Δυναστεία είναι αρμόδια για την εξωτερική πολιτική, άφηνε έξω από τις διαπραγματευτικές διαδικασίες με τις Δυνάμεις τους Κρητικούς συμβούλους του, χωρίς να τους ενημερώνει για την πορεία των διπλωματικών του επαφών. Το γεγονός ότι δεν συμμεριζόταν τις θέσεις των Κρητικών παραγόντων, ειδικότερα τις προτάσεις Βενιζέλου αναφορικά με το ενωτικό, οδήγησε σε ένα κλίμα δυσπιστίας και καχυποψίας μεταξύ τους. Εύλογη η αντίδραση του Βενιζέλου που είχε καταστήσει σαφές ότι δεν αναγνωρίζει στον Πρίγκιπα το δικαίωμα να διαχειρίζεται προσωπικώς το εθνικό ζήτημα της Κρήτης: «Ως ένας εκ των τριακοσίων χιλιάδων Κρητών, δεν σας εκχωρώ το δικαίωμά μου, ώστε μόνος σεις να ρυθμίζετε αυτοβούλως την εθνική πολιτική του τόπου μου!». Κακοί σύμβουλοι του Γεωργίου διοχέτευαν χαλκευμένα και συκοφαντικά κείμενα στις αθηναϊκές εφημερίδες εναντίον του Ελευθερίου Βενιζέλου, γεγονός που δημιούργησε βαρύ κλίμα διχασμού. Η κρίση κορυφώθηκε στις 18 Μαρτίου 1901, όταν ο Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από το αξίωμα του υπουργού.

ΘΕΜΑ Δ1 (σελ. 31-32 και 80 του σχολικού εγχειριδίου)

Α) Το 1830, οι υποδομές του ελληνικού κράτους ήταν ακόμη πρωτόγονες. Γέφυρες, αμαξιτοί δρόμοι (μόλις 13 χλμ ήταν το οδικό δίκτυο της χώρας στην αυγή της ανεξαρτησίας σύμφωνα με τον πίνακα Α'), λιμάνια, υδραγωγεία, δημόσια κτίρια, όλα όσα στηρίζουν την οικονομική και διοικητική λειτουργία του κράτους, είτε δεν υπήρχαν καθόλου, είτε βρίσκονταν σε κακή κατάσταση. Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, ήταν απόλυτα φυσικό να στραφεί το ενδιαφέρον της διοίκησης προς την κατασκευή των απαραίτητων, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, έργων. Οι προθέσεις, που ήταν και στον τομέα αυτό πολύ καλές, προσέκρουσαν στις αντίξοες συνθήκες που επικρατούσαν, και ειδικότερα στην αδυναμία εξεύρεσης των αναγκαίων οικονομικών πόρων. Εξάλλου, είναι γνωστό ότι το ελληνικό κράτος ξεκίνησε με ένα βαρύ δημοσιονομικό φορτίο, την εξυπηρέτηση δηλαδή των δανείων που είχαν συναφθεί στο εξωτερικό κατά τη διάρκεια του Αγώνα αλλά και αργότερα, στους δύσκολους καιρούς της κρατικής του συγκρότησης.

Στις χερσαίες συγκοινωνίες αλλά και στα περισσότερα από τα δημόσια έργα που είχε ανάγκη η χώρα, η έλλειψη του ιδιωτικού ενδιαφέροντος ήταν δεδομένη, καθώς οι επενδύσεις στις βασικές αυτές υποδομές δεν ήταν ιδιαίτερα κερδοφόρες. Το κράτος είτε απ' ευθείας, είτε μέσω των δήμων, προσπάθησε να ξεπεράσει τις δυσκολίες αυτές με τις δικές του δυνάμεις. Η δραστηριότητά του ήταν μάλλον υποτονική, τουλάχιστον μέχρι τη δεκαετία του 1870, καθώς τα χρήματα έλειπαν και οι μέθοδοι που υιοθετήθηκαν δεν ήταν δημοφιλείς (για παράδειγμα, οι αγγαρείες των αγροτών στην κατασκευή δρόμων). Στην Ελλάδα, κατά τη Μ. Συναρέλλη, το οδικό δίκτυο αντιμετωπιζόταν ως οδός διείσδυσης, χωρίς να γίνεται

αντιληπτός ο οικονομικός ρόλος του στην ανάπτυξη της χώρας. Τα δεδομένα του πίνακα Α' μεταξύ των ετών 1830-1870 αντικατοπτρίζουν την παραπάνω κατάσταση. Λίγα χιλιόμετρα σταδιακά προστίθενται στα χρόνια που ακολουθούν: τα 13 χλμ του 1830, γίνονται 164 το 1852, ενώ μια δεκαετία μετά (1862) έχουν αυξηθεί κατά 78 χλμ για να αγγίξουν τα 242. Μεταξύ των ετών 1862-1872 η μεγαλύτερη προσπάθεια που καταβάλλει το ελληνικό κράτος για την ανάπτυξη του οδικού δικτύου βελτιώνει λίγο την κατάσταση και οδηγεί στο διπλασιασμό του για να φτάσει τα 502 χλμ στα 1882.

Β) Τα παραδείγματα του Β' κειμένου είναι ενδεικτικά της κατάστασης που επικρατούσε στην Ελλάδα λόγω της μικρής έκτασης του οδικού δικτύου, κατά την παραπάνω περίοδο: Το 1857 σάπιζαν τα δημητριακά στην Τρίπολη, ενώ στο κοντινό Ναύπλιο γίνονταν εισαγωγές για την αντιμετώπιση του επισιτιστικού προβλήματος που ταλάνιζε τη χώρα. Ανάλογη κατάσταση επικρατούσε και στη Στερεά Ελλάδα μεταξύ γειτονικών περιοχών: Το 1857 στη Λιβαδιά χαρίζονταν δημητριακά, τη στιγμή που στην πρωτεύουσα πωλούνταν μέχρι 6 δραχμές το κιλό. Περί το 1880 η τιμή των τούβλων, που κατασκευάζονταν στο Μαραθώνα, εκσφενδονιζόταν στα ύψη εξαιτίας της δαπάνης για την πολύωρη μεταφορά τους προς την Αθήνα. Ακόμη και στα 1887 παρατηρούνταν αισθητές διαφορές στις τιμές πώλησης ειδών διατροφής ανά περιοχή (κείμενο Β'). Κάτω από αυτές τις συνθήκες, το τρικουπικό κόμμα, ήδη από το 1875, παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο –μεταξύ άλλων - προέβλεπε: βελτίωση της άμυνας και της υποδομής κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας. Σύμφωνα με τη Μ. Συναρέλλη ο Χ. Τρικούπης είχε αντιληφθεί ότι το οδικό δίκτυο δεν συνιστούσε μόνο έναν αγωγό διείσδυσης προς την Ελλάδα (όπως προαναφέρθηκε), αλλά έναν αγωγό επικοινωνίας, διακίνησης αγαθών, ιδεών και μετακίνησης ανθρώπων, που θα επέφερε την οικονομική ανάπτυξη. Οι αλλαγές στην Ελληνική οικονομία μετά τη δεκαετία του 1870 και του 1880 προωθούσαν πιο εκσυγχρονιστικές πολιτικές και καλλιεργούσαν την αντίληψη ότι η υλική πρόοδος είναι συνυφασμένη με την ανάπτυξη των συγκοινωνιών. Κατανοούσε ότι η προώθηση του οδικού δικτύου της χώρας θα ενίσχυε την ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου και της παραγωγής, βοηθώντας στην έγκαιρη και γρήγορη μεταφορά μεγαλύτερου όγκου αγαθών (κείμενο β).

Έτσι, η πύκνωση του οδικού δικτύου πέρασε στην πρώτη θέση των εθνικών και τοπικών προτεραιοτήτων προς το τέλος του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού. , γεγονός που επαληθεύουν τα υπόλοιπα στοιχεία του πίνακα Α': Κατά το 1882 παρατηρείται πάλι ένας διπλασιασμός των χλμ που για πρώτη φορά ξεπερνά τα 1000 χλμ. Μετά το 1882 και μέχρι το 1892 το οδικό δίκτυο τριπλασιάζεται (3.289 χλμ) και στις παραμονές των Βαλκανικών πολέμων το δίκτυο αγγίζει τα 4.637 χλμ. Η οικονομική ανάπτυξη, οι πιο γρήγοροι ρυθμοί αστικοποίησης, η δημιουργία των κεντρικών σιδηροδρομικών αξόνων και η ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου ήταν παράγοντες που προώθησαν την κατασκευή οδικού δικτύου, με αποτέλεσμα την επίτευξη του στόχου του Τρικούπη σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό.

Γ) Στους ανασταλτικούς παράγοντες θα πρέπει να συμπεριλάβουμε το μεγάλο κόστος της κατασκευής δρόμων σε ορεινά εδάφη αλλά και τον «ανταγωνισμό» των θαλάσσιων συγκοινωνιών που κυριαρχούσαν στις μεταφορές κοντά στα παράλια, δηλαδή σε πολύ μεγάλο τμήμα της χώρας.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΠΟΥΓΙΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ

Αυτή είναι μια πρώτη ενδεικτική προσέγγιση των θεμάτων. Κάθε άλλη απάντηση επιστημονικά τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή

